

Nörolojide Tarihe Karıştığı Sanılan Holistik Yaklaşımın Mükemmel Bir Örneği Üzerine

Oğuz Tanrıdağ(*)

Nörofizyolojiyle uğraşanların haklı bir gururla sahiplendikleri ve kısa bir süre önce de adına düzenledikleri sempozyumla vefa duygularını bir bilim şenliğine dönüştürerek en anlamlı düzeyde kutladıkları Prof. Dr. Cumhur Ertekin'in Türkiye'deki tüm nörologları düşünerek dergimizde yayınlanması ricasıyla yollamış bulunduğu "Yüz ve Mimiklerin Nörofizyolojisi ve Nörolojisi" isimli yazısını, kendisiyle yapılan bir röportaj ve Prof. Dr. Yakup Sarıca tarafından kaleme alınmış bir yazıyla birlikte onun adına özel olarak çıkartığımız bir Ek-sayıda yayınlıyor olmaktan çok mutluyuz. İzmir'deki sempozyumda sergilenen bilimsel aktivitenin oluşmasındaki yaratıcı rolü ve bu Ek-sayıda yayınlanan biyografisi, onun Türkiye ve dünya nörofizyolojisi için ifade ettiği anlamı çok açık bir biçimde gösteriyor. Yazımız, elbette ki bu anlamın bir kez daha yinelenmesi üzerine değil. Hatta, nörolojideki ilgi alanlarımızın farklılığı, teknik olarak bunu olanaksız da kılıyor. Benzer biçimde, bu yazı, onun kimi cümleleri içinde, daha çok kognitif nörolojiyle ilgili olanlara yakın gelebilecek anatomo-fonksiyonel terminolojiyi kullanmasından duyulan "memnuniyet" üzerine kalem alınmış bir teşekkür girişi de değil. Yazımızın kaleme alınmasındaki en önemli etken; bilimde ve doğal olarak da nörolojide uzun zamandır unutulmuş olan ve giderek de bilim adamlarının işi olmaktan çıkıp, bilim felsefecilerinin bir yaklaşımı haline

gelen "holistik" yaklaşımı sergiliyor olması. Diğer bir deyişle, artık herkesin güvenli ve dokunulmaz "fildişi kulelerde" bilim yapmasının doğal karşılandığı bir tarihsel süreçte, yüzün mimik kaslarının motor innervasyonundan başlayarak, bu kasların kullanılması yoluyla ortaya konulan kompleks motor ve algısal tabloların beyinsel çözümlenmelerine girişmiş olması.

Bilim tarihinde holistik yaklaşımın biri tarihsel diğeri ise içeriksel iki anlamı var. Tarihsel olarak holistik yaklaşım, zorunlu biçimde geçilmesi gereken bir aşamayı, bütünü görüldüğünü ve ona işlev yüklendiğini simgeleyen bir aşamayı temsil ediyordu. Bu holistik yaklaşım gözlemlere dayanan, ancak deneysel ve objektif yanı güçlü olmayan bir yaklaşımdı. "Beyin davranışın organıdır" yaklaşımı bu türden bir yaklaşımdı ve aslında doğru olan bu yaklaşım 19. yüzyılın ikinci yarısına kadar da öylece kaldı. İçeriksel açıdan holistik yaklaşım, bir öncekine sıkı sıkıya bağlı olarak bilimsel bir teori değil sadece hipotezdi. Daha sonraları ya da bilimsel deneyler çağında holistik yaklaşımın bütünlüğü bozuldu ve lokalizasyon dönemi başladı. Bu dönemde elde edilen özele ait bilgilerin yoğunluğu zorunlu olarak holistik yaklaşımı geri plana itti ve özeli teorisi yapılmaya başlandı. Bilim dallarında bilgilerin yoğunlaşma hızı arttıkça holistik yaklaşım da terkedildi. "Beyin davranışın organıdır" in yerini

“Beynin şu ya da bu yapısı,davranışın şu türüyle ilişkilidir” aldı.

Bu gelişmelerin nörolojiye yansıması iki aşamalı olarak gerçekleşti. İlk olarak, nöropsikiyatrinin bütünlüğü bozuldu; nöroloji ve psikiyatri ayrı bilim dalları olarak ortaya çıktılar. İkincisi, nörolojinin içinde bölünme yaşanmaya başladı. Temel bilim ve hastalık grupları bazında uzmanlaşmalar arttı. Özellikle beyin ve nöromusküler alan birbirlerinden oldukça uzaklaştılar. Her ikisinde de üst uzmanlaşmalar ortaya çıktı; dejeneratif hastalıklar, demyelinizan hastalıklar, başağrısı, hareket bozuklukları, kognisyon, nöropatiler, kas hastalıkları gibi. Her alan ağırlıklı olarak kendi yolunda ilerlemeye başladı. Her ilgi alanının dernekleri, dergileri, kongreleri, eğitimi ve teorisi, kısacası dünyaları farklılaştı.

İşte bu türden gelişmelerin sonucunda, farklı alanların bilgisini tek bir potada eriterek holistik bir teori geliştirme düşüncesi, diğer bir deyişle, tümüyle bilimsel holistik bir ürün verme düşüncesi olanaksızlaştı ve bu çaba artık tarihe mal olmuş gibi kabul edildi. Bu tür çabaların, felsefi ve eleştirel içerikli olarak daha sonraki yıllarda bilim felsefesi alanında ortaya çıktığını görüyoruz. Hal böyleyken, Türkiye nörolojisinde son bir yıl içinde ortaya çıkan iki çalışma, nörolojide halen bu tür çabaların tümüyle yok olmadığını gösterdi. Bu çalışmalardan ilki, Türk Nöroloji Dergisi'nin

yeni dönem ilk sayısında (Kasım-Aralık 2003) yayınlanmış olan “Orofaringiyal Yutmanın Nörofizyoloji ve Nörolojisi”, ikincisi ise bu elinizde olan Ek-sayıda yayınlanan “Yüz ve Mimiklerin Nörofizyolojisi ve Nörolojisi” dir. Geçen bir yılı aşkın süre ve 7 dergi sayısından sonra, birinci yazıdan çok söz edilmemiş olmasını hepimiz adına bir talihsizlik sayıyor, benzeri türden bir şeyin ikinci yazının da başına gelmemesini diliyorum. Adı geçen iki yazıda da, nörolojide geleneksel olarak daha çok periferik mekanizmalarıyla bilinen ve tartışılan yutma ve yüz kaslarının çalışmasının sinir sistemi bütünlüğü içinde irdelemesi yapılmakta, kas düzeyindeki belirlemeler serebral korteksin assosiyatif çalışma düzeneğiyle ve serebral dominans bilgileri eşliğinde bütünleştirilmektedir. Böylelikle, hem yutmanın hem de yüzün mimik faaliyetlerinin serebral kortikal ağ sistemiyle ilişkilendirildiğini,geleneksel nörofizyoloji terminolojisinin kognitif nöroanatomi ve davranış nörolojisi terminolojisiyle bütünleştiğini görmekteyiz. Meslekdaşlarıma her iki yazıyı da hararetle tavsiye ediyor ve Cumhuriyet'in dünya bilimine yaptığı katkılardan duyduğumuz memnuniyete, onun aramızdan biri, bir Türk olarak bizlere özel olarak sunduğu bu bilinçlenme olanağından faydalanma sorumluluğunu da eklemeliyiz diye düşünüyorum.

(*) Türk Nöroloji Dergisi Editörü

TND Davranışsal ve Kognitif Nöroloji ÇG Kurucu Başkanı

Avrupa Nöroloji Dernekleri Federasyonu (EFNS) Davranış Nörolojisi Panelisti

Dünya Nöroloji Federasyonu (WFN) Kognitif Grup Üyesi